

omnia bona, quae non *intrinsece* ad ipsam personam pertinent, sed extrinsecus tamquam adiumenta accedunt.

PARS I. Obligationem affirmans.

Prob. Qui tenetur ad explendum aliquod officium, tenetur quoque ad media necessaria. *Atqui* ex supposito agitur de bonis ad officia implenda necessariis. *Ergo* tenemur ea procurare.

290. *PARS II. Obligationem limitans.*

Prob. Nulla est obligatio nisi ad ea, quae necessaria sunt ad rectum naturae rationalis ordinem servandum. *Atqui* prosperitas, quae ad officia implenda necessaria non est, talem necessitatem non habet. *Ergo* eam procurare non tenemur.

291. *PARS III. Immo generatim etc.*

Prob. Neglectio bonorum externorum per se non solum multa impedimenta et pericula salutis removet, sed etiam perpetuam virtutis perfecte exercendae occasionem praebet.

292. *Coroll.* *Ergo consilia evangelica* cum sana philosophia perfecte concordant. Neque tamen propterea studium prosperitatis externae acquirendae illicitum dicimus, quamdiu tum ex parte obiecti tum ex parte modi intra limites rectae rationis continetur.

CAPUT III.

DE OFFICIIS HOMINUM MUTUIS INTER SE.

ARTICULUS I.

DE GENERALI OFFICIO AMORIS ERGA PROXIMUM.

293. Sicut ordinatus sui amor est radix officiorum erga se ipsum, ita amor proximi est radix officiorum erga proximum, si excipias officia iuridica *sub eo praecise respectu, quo iuridica sunt*. Porro amor proximi, ut sit verus et ordinatus, etiam intra ordinem naturalem non in mera affectione sensuali, sed in ratione et mutua aestimatione fundari debet.

THESIS LI.

294. Tenetur homo amare proximum sicut se ipsum.

(*S. Thom. 2, 2, q. 25, a. 1.*)

St. Q. 1. Vox *sicut* non significat aequalitatem, sed similitudinem, quatenus dilectio hominis ad se ipsum est sicut exemplar dilectionis, quae habetur ad alterum (*S. Thom. 2, 2, q. 26, a. 4.*)

2. Proximus intra naturalem ordinem potest dupliciter diligere: a) propter Deum, ita ut obiectum formale amoris erga proximum sit ipse Deus, ut est summum et infinitum bonum naturae proportionatum; b) propter se ipsum seu propter bonitatem creatam, quae in ipso homine est. Prior dilectio pertinet ad eundem habitum, quo diligimus Deum, quia idem est utrobique obiectum formale; posterior pertineret ad alium habitum, scilicet amicitiae humanae. Nos hic agimus de dilectione proximi secundum priorem modum, et nomine *proximi* intellegimus omnes creaturas racionales, exceptis reprobis.

Prob. Ad amorem benevolentiae spectat non solum diligere eum, quocum principaliter vinculo dilectionis coniungimur, sed etiam omnes eos, qui ad ipsius quasi familiam pertinent, ab ipso amantur et in coniunctionem perfectam cum ipso destinantur (*S. Thom. 2, 2, q. 23, a. 1 ad 2.*) *Atqui* omnes creaturae racionales a Deo diliguntur et ad perfectam beatitudinem in Deo nobiscum destinantur, si reprobos excipias. *Ergo* sunt propter Deum amandi.

295. *Coroll. 1.* Omnes homines eandem nobiscum naturam et destinationem ad beatitudinem habent. Igitur neminem, ne inimicum quidem, a communi amore excludere licet. Nam inimicus propter inimicitiam naturam humanam et capacitatem beatitudinis non amittit. Recta tamen ratio postulat, ut quidam ordo amoris erga proximum habeatur, ita ut ceteris paribus magis diligamus eos, qui nobis sanguine, patria, fide aliisque relationibus propinquiores sunt (*S. Thom. 2, 2, q. 31, a. 3 et q. 26.*)

Coroll. 2. Cum amor sui sit exemplar amoris proximi, homo fere eadem officia, quae erga se ipsum, etiam erga

proximum habet. Hinc illa duo principia verissima: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, et: Quod tibi fieri vis, alteri facias. Quapropter quae de officiis hominis erga se ipsum diximus, facile ad officia erga proximum applicari possunt. Quaedam tamen officia speciali consideratione indigent.

296. *Obi. 1.* Si Deus est ratio amandi, debemus proximum non solum simili, sed aequali modo diligere sicut nos, quia proximus eodem modo participat bonum Dei.

Resp. Gradus amoris proportionatur 1. obiecto seu bono amato; 2. coniunctioni, quae est inter amatum et amantem (2, 2, q. 26, a. 9). Homo autem sibi identicus ideoque magis coniunctus est quam proximo, quocum solum habet similitudinem (2, 2, q. 26, a. 4).

Obi. 2. Damnati retinent naturam rationalem. Ergo etiam sunt diligendi.

Resp. Dist. antec.: Retinent naturam peccato deformatam et beatitudinis iam non capacem, *conc.*, secus, *nego* (*S. Thom.* 2, 2, q. 25, a. 11). Ceterum etsi damnati non possint positive diligere propter Deum iis bene volendo, videtur tamen esse contra amorem proximi, iis desiderare maiora mala, quam de facto ex Dei ordinatione patiuntur, quia aliquo saltem modo retinent naturam humanam (*de Lugo*, De iustitia et iure disp. 14, n. 46).

ARTICULUS II.

DE OFFICIIS MUTUIS CIRCA BONA ANIMI.

Hoc loco agendum de officiis circa veracitatem.

THESIS LII.

297. Mendacium legi naturali repugnat; aequivocatio vero et restrictio non pure mentalis per se illicita non est.

(*S. Thom.* 2, 2, q. 110. *de Lugo*, De fide disp. 4, sect. 4.)

St. Q. 1. Mendacium est *locutio contra mentem*. Oponitur igitur virtuti veracitatis, quae veritatem moralem seu conformitatem inter mentem et signa externa procurat. *Loqui* significat ordinare conceptus suos ad aliquem mediantibus signis, ita ut signa sint quasi nuntii conceptuum nostrorum. Ergo non quilibet usus verborum iam est proprie locutio. Praeterea loqui possumus non solum per verba, sed etiam per gestus et facta.

2. *Distinguitur* mendacium: a) ratione *signi* in *verbale* et *reale*, prout fit verbis vel signis. Mendacium reale vocatur etiam *simulatio*. Species simulationis est *hypocrisis*, qua quis simulat personam alterius, v. g. peccator personam iusti;

b) ratione *finis* vel *effectus* in *iocosum*, *officiosum*, *perniciiosum*, prout vel voluptatis vel utilitatis causa profertur, vel alicui iniuste nocet. Nomine iniusti nocumenti hic non intelligendus est solus error in mente audientium, quem mendacium gignit, nam in hoc reliqua mendacia cum mendacio damno conveniunt, sed aliud damnum quodcumque.

3. Ad mendacium tria requiruntur: a) voluntas dicendi falsum; b) locutio vel usus signi; c) significatio iudicio mentis contraria, *saltem ex opinione loquentis*; ex quibus d) connaturaliter sequitur deceptio alterius, quae tamen ad ipsam essentiam mendacii non pertinet, sicut nec *intentio directa decipiendi*, ut observat *S. Thomas* (l. c. a. 1). Intentio tamen decipiendi *interpretativa* seu in causa regulariter adest. Nam qui vult actionem malam, vult etiam interpretative seu in causa eius effectum connaturalem. Atqui deceptio est connaturalis effectus mendacii (*S. Thom.* l. c. a. 3 ad 6). Dixi *regulariter*, nam si quis certo praevideret neminem deceptum iri, posset etiam illa intentio deceptionis interpretativa abesse.

4. Triplex igitur falsitas potest in mendacio considerari: *materialis*, *formalis*, *effectiva*. Falsitas *materialis* habetur, si de facto menti difforme est, quod enuntiatur; *formalis* est efficax voluntas dicendi falsum, cum nimirum adhibetur signum ex opinione loquentis menti contrarium; *effectiva* est voluntas decipiendi. Sola falsitas formalis ad mendacium essentialiter requiritur. Falsitas materialis potest per accidens abesse, falsitas effectiva non impertit speciem mendacio, sed illud complet regulariter (*S. Thom.* l. c.).

5. Mendacium aliquando licitum esse docuerunt inter veteres Plato (De rep. l. 3), Origenes, Cassianus. Inter recentiores H. Grotius (De iure belli et pacis l. 3, c. 1, § 11), alique protestantes distinguunt *mendacium* et *falsiloquium*. Mendacium eam tantum locutionem contra mentem vocant, quae repugnet cum aliorum iure, i. e. cum iudicandi liber-

tate, quam homines colloquentes sibi mutuo debere intellegunt; alias locutiones deliberatas contra mentem vocant falsiloquia, haecque licita esse dicunt, quoties alii non habent ius interrogandi, nemini damnum infertur, grave malum per ea averti potest. Inter hodiernos protestantes pauci sunt, qui liceitatem mendacii officiosi in quibusdam casibus non defendant. (Longum eorum catalogum invenies in auctoris *Moralphilos.* II 80—84.)

298. PARS I. *Mendacium legi naturali repugnat.*

Prob. Recto ordini naturae repugnat, ut abutamur rebus ad usum fini naturali earum repugnantem eumque impediendem, saltem si hic finis necessario obtineri debet. *Atqui* id fit in mendacio. *Ergo* . . .

Ad mai. «Omne illud, quod actionem reddit inconveniendem fini, quem natura ex opere aliquo intendit, contra legem naturae esse dicitur» (*S. Thom.*, Suppl. q. 65, a. 1).

Prob. min. Locutio instituta est ad exprimendam mentem eamque cum aliis communicandam, ut ita possit esse societas inter homines cum mutua fide et fiducia, ut decet creaturas racionales. Hic autem finis est 1. necessario obtinendus. Nam, «quia homo est animal sociale, naturaliter unus homo debet alteri id, sine quo societas humana servari non posset. Non autem possent homines ad invicem convivere, nisi sibi invicem crederent, tamquam veritatem manifestantibus» (*S. Thom.* 2, 2, q. 109, a. 3 ad 1). Praeterea 2. assecutio huius finis per abusum verborum ad significandum id, quod non habemus in mente, impeditur. Nam de fide et fiducia mutua actum esset, si liceret umquam contra mentem loqui. Adeo enim proni sunt homines ad mentiendum, ut, si aliquando licitum esset mentiri, facile sibi homines persuaderent talem casum nunc adesse, et audientes perpetuo timere deberent, ne loquens ex gravi aliqua causa vera vel existimata nunc mentiretur. Hinc illud proverbium: «Qui semel mentitur, fidem non invenit, etiam quando verum dicit.» Illustrari res potest exemplo falsae monetae, quae non solum ei damnum affert, apud quem deprehenditur, sed generatim societati. Etiam monetae genuinae per falsas fiunt suspectae.

299. PARS II. *Aequivocatio vero* . . .

Prob. 1. *Aequivocatio* seu locutio ambigua, i. e. plures sensus exhibens, illicita esse nequit, si malitia mendacii in ea abest. *Atqui* ita est. *Ergo* . . .

Prob. min. Qui aequivocatione utitur, id, quod habet in mente, obiective enuntiat, ita ut locutio menti sit conformis ideoque nullus adsit abusus verborum, fidem in commercio humano impediens. Nam finis *proximus*, ad quem in aequivocatione verba adhibentur, est *manifestatio activa* veri sensus. Quamvis enim ambigue et subobscurè loquatur, qui aequivocatione utitur, vult tamen absolute ita manifestare sensum suum, ut audientes possint eum percipere ideoque non decipiantur a loquente tamquam *causa per se*, sed a se ipsis, qui temere ex pluribus sensibus unum arripiunt. Finis vero *remotus*, ad quem hanc ambiguam manifestationem activam refert, est *occultatio* veri sensus, quem in mente habet. Hic autem finis saepe licitus est; quia non semper homo tenetur aliis mentem suam aperire seu efficere, ut etiam manifestatio *passiva* in mente audientium habeatur. Immo saepe bonum societatis postulat, ut secretum servetur, non raro vero aliud medium non adest quam aequivocatio.

300. *Prob.* 2. *Restrictio* alia est *pure mentalis*, alia *realis* seu *late mentalis*. *Prior* est dictum vel factum ex se et ex praesentibus circumstantiis ad unam significationem coarctatum, quod tantum, si quid mente retentum adderetur, menti conforme fieret, ut v. g. si interrogatus: Num aliquid comedisti? responderes: Nihil prorsus, subintellegendo: ex carnibus. Haec a mendacio non differt, cum de facto verba menti sint difformia; dein si haec restrictio liceret, prohibitio mendacii esset inutilis. — *Posterior* est locutio, quae verum sensum loquentis externe exhibet, quadam ambiguitate vel obscuritate involutum, ita tamen, ut ex adiunctis colligi queat. Haec revocari potest ad locutiones ambiguas et ex eadem ratione sicut hae per se non est illicita.

301. *Coroll.* A culpa mendacii *nulla parvitas materiae* excusat (2, 2, q. 110, a. 3), quia quacumque materia supposita

semper manet abusus verborum; haec tamen malitia de se est tantum levis. Idem dic de *simulatione*, quae probe distinguenda est a dissimulatione. *Dissimulatio* enim non est locutio, sed omissio signorum, quibus mens aperiatur, vel etiam restrictio late mentalis; haec licita esse potest, quia non semper tenemur mentem aperire.

Schol. Aequivocatione et restrictione late mentali tunc solum uti licet, quando eius finis remotus, i. e. occultatio mentis, licitus est, seu quando quis verum dicere non tenetur. Ideo in contractibus, causis iustitiae, coram iudice legitime interrogante aequivocationes non sunt licitae. Praeterea etiam extra illos casus universim requiritur proportionate gravis causa, ut licitae evadant, quia ex temerario earum usu grave detrimentum in societatem humanam redundaret.

302. *Obi. 1. Contra argum. I partis.* Probavimus mendacium illicitum esse ex eo, quod sit abusus verborum. *Atqui* hoc argumentum non est efficax. *Ergo . . . Prob. min.* Iuxta *S. Thomam* «leve aut nullum est peccatum, si quis aliqua sui corporis parte utatur ad alium usum quam eum, ad quem sit ordinata secundum naturam; ut si quis v. g. manibus ambulet, aut pedibus aliquid operetur manibus operandum» (C. gent. l. 3, c. 122). *Ergo* a pari nullum est peccatum uti verbis ad alium usum quam qui a natura intenditur.

Resp. Conc. mai. Nego min. Ad rat. addit. dist. antec.: Nullum est peccatum uti corporis parte ad usum, qui usum a natura intentum non impedit, *conc.*, ad usum, qui usum a natura intentum impedit, praesertim si agitur de usu necessario, *nego. Dist. pariter cons.* Proprie dictus *abusus* tunc solum adest, si aliqua res adhibetur ad usum, qui usum a natura intentum tollit vel saltem impedit. *Atqui* talis abusus habetur in mendacio, non vero in quolibet usu partium corporis praeter usum, ad quem eadem secundum naturam primario ordinata sit. — Ipse *S. Thomas* ubique eodem argumento utitur, quo nos usi sumus ad demonstrandum mendacium habere «inordinationem inseparabiliter annexam». «Ad hoc inventa sunt verba vel voces, ut sint signa intellectuum . . ., et ideo quando aliquis voce enuntiat, quod non habet in mente, quod importatur in nomine mendacii, est ibi *inordinatio per abusum vocis*, et ideo concedimus, quod mendacium semper est peccatum» (Quodlib. 8, a. 14). Iterum: «Ubicumque est mendacium,

est aliqua deordinatio, quia adhibetur vox ad significandum, quod significabile non est» (In 3, dist. 38, q. 1, a. 3). Idem argumentum repetit in 2, 2, q. 110, a. 3.

Inst. 1. Atqui finis locutionis per mendacium non impeditur. *Ergo . . . Prob. antec.* Finis locutionis est bonum societatis. *Atqui* fieri potest, ut mendacium societati sit utile, v. g. ad avertendum bellum. *Ergo* in eo casu erit licitum.

Resp. Nego min. subs. Ad prob. conc. mai. Dist. min.: Fieri potest, ut per mendacium aliquod malum gravissimum *particulare* averti possit, quod tamen multo minus esset malis gravissimis et perpetuis, quae ex licetate mendacii orerentur, *conc.*, secus, *nego et nego cons.* «Mendacium prolatum si aestimetur esse licitum, ipsa aestimatio in subversionem fidei verget; non tamen oportet, quod omne mendacium ad subversionem fidei ordinetur» (*S. Thom.*, In 3, dist. 38, q. 1, a. 6 ad 2).

Inst. 2. Saltem fiducia mutua nihil pateretur, si ex gravissima tantum causa ideoque rarissime mentiri liceret.

Resp. Nego assert. Nam quae sunt causae illae gravissimae? Hic nullus adest limes ex ipsa natura rei determinatus. Quod, si in uno casu licet, in omnibus casibus similibus licitum esse debet. Dein quis iudicabit, num causa sufficiens mentiendi adsit? Nemo sane nisi ille ipse, de cuius causa plerumque agitur. Nonne ergo iure audientes perpetuo timere possent, ne forte nunc mentiamur propter aliquam occultam causam gravissimam, sive veram sive existimatam? Unde recte *S. Augustinus* (De mendac. c. 8, n. 11): «Quomodo credendum est ei, qui putat aliquando esse mentientem, ne forte et tunc mentiatur, cum praecipit, ut credamus? Unde enim sciri potest, utrum et tunc habeat aliquam causam, sicut ipse putat, officiosi mendacii? . . . Quo genere admissa atque approbata, omnis omnino fidei disciplina subvertitur», et de *Lugo* (De fide disp. 4, n. 57): Quasdam materias «oportuit prohiberi universaliter absque ulla exceptione, quia, quaecumque exceptio apponeretur, non cessarent inconvenientia, prout dici solet de pollutione procurata . . . vel de revelatione sigilli confessionis . . ., quia, si in aliquibus circumstantiis esset licita propter maximam aliquam causam vel necessitatem, hoc solum sufficeret ad reddendam semper difficilem confessionem sacramentalem, timentibus poenitentibus, ne occurrente vel apprehenso a confessario casu illo revelarentur eorum peccata: quare ad obvian- dum huic malo necesse erat absque ulla prorsus exceptione prohiberi revelationem confessionis; nec aequivalet malum illud rarum,

cui obviaretur revelata confessione, malo perpetuo . . . ex difficultate confessionis, si exciperetur casus ille a prohibitione. *Sic ergo dici potest de mendacio*; adeo enim sunt proni homines, etiam stante prohibitione universali mendacii, ad mentiendum, ut, si in aliquo casu licitum esset, frequenter persuaderent sibi casum illum adesse, et semper formidarent auditores de veritate loquentis, ne forte sub aliqua excusatione licite tunc loqueretur falsum, unde cessaret magna ex parte fides humana».

Obi. 2. Licet iniustum aggressorem ad se defendendum occidere. *Ergo* licet a fortiori ad se defendendum mentiri.

Resp. Conc. antec. et nego cons. et paritatem. Occisio hominis solum eatenus est illicita, quatenus per eam proximo damnus iniustus inferitur; mendacium vero non solum ex hac ratione est illicitum, sed ex se ipso est inordinatum, quatenus est abusus verborum.

Obi. 3. Mendacium est locutio contra mentem. *Atqui* obiciens in disputatione scholastica loquitur contra mentem. *Ergo* mentitur; quod absurde dicitur.

Resp. Conc. mai. Nego min. Quae enim sciens falsa dicit obiciens, non asserit ex sua persona, sed ex persona negantis veritatem, cuius partes agit. Cf. *S. Thom.*, In 3, dist. 38, q. 1, a. 5 ad 1.

Obi. 4. Contra II. partem. Ex aequivocatione et restrictione eadem mala sequuntur quae ex mendacio. *Ergo* eadem ratione sunt illicitae.

Resp. Dist. antec.: Ex aequivocatione eadem mala sequuntur per se, *nego*, per accidens, *subdist.:* si passim et sine causa proportionate gravi adhibeantur, *trans.*, secus, *nego*. *Nego cons.* Mendacium ex natura sua habet ut fallat, seu fallit per se; restrictio vero solum praebet *occasionem* erroris et hinc per accidens fallit.

Obi. 5. Qui aequivoce loquitur, abutitur sermone. Nam utitur sermone ad occultandam mentem suam.

Resp. Nego assert. Ad rat. addit. dist.: Haec occultatio est finis *remotus* et per se intentus (primus in ordine intentionis), *conc.*, est finis *proximus* (primus in ordine executionis), *nego* (n. 299).

ARTICULUS III.

DE OFFICIIS MUTUIS CIRCA INTEGRITATEM CORPORIS.

303. Non solum lege generali caritatis, sed etiam stricta iustitia prohibetur *homicidium*, i. e. directa occisio proximi

privata auctoritate extra casum necessariae defensionis suscepta. Idem dicendum de quacumque *mutilatione et laesione* corporis alieni. Nam suum cuique tribuendum est. *Atqui* vita et integritas membrorum eminent inter bona, quae homo vi naturae potest vocare sua.

Quaeritur autem, num liceat occidere proximum privata auctoritate, si ad defendendam propriam vitam necessarium fuerit.

THESIS LIII.

304. Servato moderamine inculpatae tutelae licet cruento contra iniustam aggressionem se defendere usque ad aggressoris occisionem.

(*S. Thom.* 2, 2, q. 64, a. 7. *Lessius*, De iustitia et iure c. 9, dub. 8.)

St. Q. Per «moderamen inculpatae tutelae» indicantur condiciones ad cruentam defensionem requisitae, scilicet 1. ut vis in ipso actu aggressionis adhibeatur nec suppetat alia via evadendi; 2. ut non maior violentia inferatur, quam ad propulsandum periculum actuale requiritur; 3. ut vis solum adhibeatur ex intentione defensionis.

Prob. 1. Qui aliquo iure praeditus est, ius quoque habet illud, si necesse sit, per vim defendendi contra iniustam aggressionem. Ius enim natura sua coactivum est. Ergo cum quilibet praeditus sit iure ad vitam, ius quoque habet eandem per vim contra iniustam aggressionem defendendi. Idem colligitur ex instinctu naturali, quo quodlibet ens in suo esse se conservare studet.

Nec obstat, quod aggressori damnus sit inferendum. Nam cum iniuste invaso eligendum sit inter proprium damnus et damnus alterius, aequitas naturalis postulat, ut potius iniustus aggressor damnus subeat. Secus affirmandum esset invasum in tali necessitate magis consulere debere proximo quam sibi, quod admitti nequit.

Haec ratio generalis est ideoque etiam probat in cruenta defensione servato moderamine inculpatae tutelae usque ad necem aggressoris iniusti procedi posse.

Prob. 2. Si non liceret iniustum vitae aggressorem vi usque ad necem adhibita repellere, publica securitas in

periculum vocaretur. Quo fidelius enim innocentes a violenta defensione abstinerent, eo magis cresceret audacia improborum.

305. *Coroll. 1.* Quae de defensione vitae, eadem servato debito moderamine de defensione membrorum, libertatis, bonorum materialium magni momenti, pudicitiae valent. Nam etiam quoad haec bona securitas communis postulat, ut possint per vim usque ad occisionem aggressoris defendi. Excipe honorem et famam, de quibus infra agemus.

Coroll. 2. Sicut se ipsum, quilibet etiam alium defendere potest, immo interdum ex caritate debet.

Coroll. 3. Etiam contra aggressionem amentis et ebrii licet se dicto modo defendere, quia aggressor, etsi non formaliter, tamen materialiter et obiective est iniustus.

306. *Schol. 1.* Ex eo, quod liceat se cruenta defendere, per se nondum sequitur obligatio hoc iure utendi.

Schol. 2. Disputant auctores, num in cruenta defensione liceat *directe intendere* laesionem et occisionem aggressoris. Quoad *laesionem* dubitari nequit, quin liceat eam interdum *directe* ut medium defensionis intendere. Possum enim intendere id totum, quod ad meam defensionem hic et nunc necessarium est, ut vires mihi adversas ad nocendum inhabiles reddam, id quod saepe aliter fieri nequit nisi *per* vulnus inflictum. Ergo hanc laesionem intendere possum. Sic v. g. secundum S. *Alphonsum* (Theol. mor. lib. 3, tract. 4, n. 382) «licet furem telo occidere (fortasse melius diceretur: vulnerare, ut fiat impotens ad fugiendum), si ipse rem asportet et praemonitus de suo periculo eam nolit dimittere». In hoc certe casu non permittitur laesio, sed in se intenditur ut medium ad defendenda bona sua. Nec obicias non esse facienda mala, ut eveniant bona. Per hoc enim principium solum vetatur perpetratio mali *moralis* ad obtinendum aliquod bonum, non autem perpetratio mali *physici*.

Num autem liceat *occisionem* seu potius *mortem* aggressoris *directe* intendere, controvertitur. Negat S. *Thomas*

(l. c.). Affirmant *Dom. Soto, de Lugo*, alii. Dicendum videtur mortem numquam necessariam esse ad propriam defensionem ideoque neque licite in se *directe* intendi posse. Sufficit enim ad defensionem actualem, ut aggressor vulnere inflictio ad nocendum impotens evadat. Possum ergo interdum, si opus est ad meam defensionem, intendere laesionem, *quae* est mortifera, sed non *quatenus* est mortifera. Ex eadem laesione sequitur aequae immediate duplex effectus: mors aggressoris et conservatio propria; unus est in intentione, alter praeter intentionem. (Cf. *Lessius* l. c. n. 53.) Inter veteres plures ideo existimabant licere mortem intendere, quia putabant licere actualem aggressionem *praevenire*, si nobis certo constet alium iam *decrevisse* aggressionem nec aliam viam suppeterere evadendi. Quae tamen doctrina, utpote maximis abusibus obnoxia et societati periculosa, hodie sustineri iam non potest. (Cf. etiam thes. 18 damn. ab Alexandro VII.)

307. *Obi.* Si occido iniustum aggressorem, sum causa damnationis eiusdem ideoque propter bonum inferius privo proximum bono altiore. *Atqui* hoc repugnat caritati. *Ergo*...

Resp. Dist. mai.: Sum causa damnationis per se, *nego*, per accidens seu occasionalis, *conc.* *Dist. min.:* Repugnat caritati, ut sim proximo causa damnationis per se, *conc.*, per accidens, *subdist.:* si sine magno incommodo ab actione abstinere possum et proximus in extrema necessitate versatur, *conc.*, secus, *nego*. — Obligatio caritatis ad curandam salutem proximi non est universalis nisi in casu extremae necessitatis. Sed aggressor non est in tali necessitate. Potest enim sibi consulere cessando ab aggressionem. Praeterea respectus ad bonum commune non est praetermittendus. Pessimi quique iustos invaderent ad eos spoliandos vel occidendos, si scirent se non posse licite interfici in iis circumstantiis, et ita gravissimis sceleribus via panderetur. Immo si non liceret se contra iniustam aggressionem defendere, neque licitum esset bellum defensivum.

Inst. Saltem, si aggressor amens vel ebrius est, versatur in extrema necessitate spirituali, quia se ipsum iuvare non potest, ideoque abstinendum est a defensione, quando impossibilis est sine laesione mortifera.

Resp. Id fieri posset, si moraliter certum esset eum in peccato mortali versari, et certa et magna spes esset eum salvandi, et insuper moraliter certum invasum in statu gratiae versari. Sed haec in praxi vix unquam omnia adesse possunt.

ARTICULUS IV.

DE OFFICIIS MUTUIS CIRCA FAMAM ET HONOREM.

(*S. Thom.* 2, 2, q. 73, a. 1 et 2. *Lessius*, De iustitia et iure c. 11, dub. 1, de *Lago*, De iustitia et iure disp. 14, sect. 1.)

308. 1. *Fama* a fando dicta saepe sumitur pro modo, quo homines de nobis loquuntur. Propriissime tamen significat *aliorum de nobis rebusque nostris iudicium*. Per se ad famam requiritur multorum de aliquo homine iudicium; quia tamen partibus homogeneis constat, etiam unius hominis iudicium de aliquo est fama saltem *partialis* et *incohativa*.

Dividitur in *bonam* et *malam* famam.

Bona fama, quae saepe etiam simpliciter fama vocatur, est bona aestimatio, quam alii de nobis propter bonum aliquod nostrum habent. Nomine *boni* hic intellegitur quaelibet perfectio, quae hominem laudabilem reddit: maxime virtus et sapientia, dein ingenium, eloquentia, valetudo, nobilitas, divitiae etc. Bonae famae opponitur mala fama seu mala aestimatio, *contemptus*.

Bona fama exterius manifestata vocatur *honor*. Honor ergo definiri potest *significatio vel testificatio bonae aestimationis, quam de alio habemus*. Ei opponitur *contumelia*, quae est iniusta laesio honoris alieni per significationem contemptus. Honor complete sumptus includit bonam aestimationem seu famam et ideo est maius bonum quam bona fama sola. Si autem praecisive sumitur, prout a fama distinguitur, honor est minus bonum quam bona fama, quia honor in tantum aestimatur, in quantum est testificatio bonae famae. Honor laedi potest, quin laedatur bona fama, sic v. g. si quis alteri in occulto alapam dat, violat honorem, sed non famam.

309. 2. Bona fama et honor in societate viventi generatim necessaria sunt, quia efficiunt, ut alii ei fidem adhibeant,

commercia cum eo ineant, operam eius vel conversationem desiderent, ei officia demandent etc. Praeterea bona fama, qua quis fruitur, est magnum praesidium contra vitia, quia quilibet famam amittere timet.

Inde sequitur 1) moderate quaerere bonam famam et honorem non solum non esse illicitum, sed potius *officium* hominis, saltem generatim. Quia tamen fama non simpliciter et pro omni casu necessaria est, fieri potest, ut interdum aliquis non teneatur eam laesam restituere vel impedire, quominus ab aliis laedatur.

Inferitur 2) quemlibet habere *ius*, ut non solum in acquirenda bona fama non impediatur, sed etiam ut in bona fama, quam iam possidet, non iniuste laedatur.

Fama autem bona alterius potest iniuste laedi:

a) mere *interne* temerarie, i. e. sine sufficienti ratione, dubitando, suspicando, opinando, iudicando (2, 2, q. 2, a. 1) de alterius honestate vel bonitate. — *Iudicium temerarium* est iudicium firmum circa proximi defectum diffamantem sine sufficienti ratione. Eiusmodi iudicium tunc solum est peccatum grave, quando est a) plene deliberatum; b) de malo diffamanti alterius gravi; c) ratione manifesto insufficienti innixum.

Obi. Si quis habet voluntatem furandi, sed de facto propter impedimenta non furatur, non *effective* et directe violat iustitiam, sed solum dispositive et indirecte (*S. Thom.* 2, 2, q. 60, a. 3). Ergo a pari si solum interne temerarie iudicat, non *effective*, sed solum indirecte et dispositive violat iustitiam.

Resp. *Conc. antec. et nego conseq. et paritatem*. Si quis volens furari de facto non furatur, non *effective* violat proprietatem alterius; quando vero aliquis ex inanibus rationibus alterum malum iudicat, efficaciter destruit apud se bonam famam alterius; haec enim principaliter consistit in interna bona aestimatione. (Cf. *S. Thom.* 1. c. ad 2.)

b) *externe* per detractionem, i. e. per alienae famae occultam et iniustam violationem, sive fit falsi criminis impositione (calumnia), sive veri criminis iniusta et occulta revelatione (detractione sensu strictiore). Si detractio fit contra praesentem (palam), non solum laeditur fama, sed etiam honor.